

KHO THƯ VIỆN: THỰC TIỄN CHUYỂN TỪ TÍCH LŨY KHO ĐẾN THỰC HIỆN CHIẾN LƯỢC QUẢN LÝ KHO

Kho thư viện chiếm một vị trí đặc biệt trong cơ sở vật chất kỹ thuật của thư viện, vừa là nguồn lực vật chất, vừa là nguồn lực thông tin. Kho là bản chất của thư viện như là một cơ quan, thỏa mãn nhu cầu thông tin của người dân.

Có một thời, người ta xác định loại hạng thư viện theo khối lượng kho. Ngay cả bây giờ, người đọc vẫn còn gọi tầm vóc của kho thư viện như là một trong những tiêu chí quan trọng nhất để phân hạng thư viện. Tuy nhiên, những nhà lý luận và thực hành nghề thư viện đã thay đổi cách nhìn nhận của mình về kho sách. Ngày nay, trong công tác tổ chức kho, chất lượng chứ không phải số lượng kho chiếm vị trí đầu tiên.

Hiện đại hóa quá trình bảo quản sách

Tình hình chính trị và kinh tế-xã hội ở nước Nga vào cuối những năm 80 của thế kỷ XX, và cả qui chế đã thay đổi, buộc Thư viện trung ương của Karelija phải tìm những con đường phát triển mới. Thư viện bây giờ đã là Thư viện quốc gia nước Cộng hòa Karelija (sau đây gọi tắt là TVQGCHK) vẫn là thư viện trung ương nhưng còn mang tính tổng hợp và đại chúng. Trong mối liên hệ này, người ta xác định mục đích, nhiệm vụ và phương hướng phát triển của Thư viện, bao gồm cả tổ chức kho. Lúc đó, kho bao gồm các bộ phận riêng lẻ: kho cho mượn về, phòng tài liệu nước ngoài, thư viện y học, kho tài liệu sang chế. Vào đầu những năm 90 của thế kỷ trước, TVQGCHK thông qua nghị quyết về thành lập một kho thống nhất.

Tập thể Thư viện đã tiến hành một công việc rất quan trọng về hiện đại hóa quá trình bảo quản sách:

- Đánh giá từng tài liệu trong kho về mặt thực tiễn;
  - Mô tả các kho tài liệu địa chí quý hiếm;
  - Làm các bản thuyết minh cho toàn bộ tài liệu.
- Ngoài ra, người ta còn xây dựng mục lục

điện tử, mở đầu cho quá trình ký thác tài liệu.

Việc quản lý quá trình đưa sách từ kho cho người sử dụng bắt đầu được tập trung hóa, mà việc thực hiện chương trình “Cải tổ kho sách” cho phép đổi mới một cách cơ bản việc bảo quản lưu giữ bằng cách thay thế các giá sách cố định bằng các hệ thống giá cơ động FlexiMobile.

Trong Thư viện tập hợp hầu như mọi loại hình tài liệu. Kế hoạch bổ sung theo loại hình và đề tài cũng như diện bổ sung được xem xét lại toàn bộ. Trong quá trình hình thành kho và phục vụ người sử dụng, Thư viện đã áp dụng những công nghệ tiên tiến.

Từ tích lũy đến chiến lược phát triển kho sách

Quá trình tích lũy kho đã chuyển sang quá trình phát triển kho trong vòng 15 năm gần đây. Một trong những nguyên nhân chính là khủng hoảng bảo quản sách: để phân bố kho buộc phải chiếm một phần khu vực dành cho người đọc, thêm vào đó là kinh phí cấp cho thư viện giảm mạnh.

Bản chất của chiến lược phát triển kho sách của TVQGCHK là: một mặt, hạn chế khối lượng tài liệu, mặt khác, phát triển truy cập kho.

Để đánh giá kho hiện nay, Thư viện sử dụng những tiêu chí sau:

- Số lượng sách mới nhập vào hàng năm (tính theo đầu tên) là khoảng 10% số lượng sách được xuất bản ở Nga, xuất bản phẩm định kỳ - khoảng 20% số lượng được đưa vào mục lục chào bán.

- Độ sâu về mặt thời gian của kho cho phép thỏa mãn những yêu cầu khác nhau nhất của người sử dụng, chẳng hạn, khoảng 50% là các tài liệu 20 năm gần đây, gần 2 vạn bản là sưu tập sách quý hiếm thế kỷ XVIII-XIX và đầu thế kỷ XX, gần 4 vạn bản (khoảng 2 vạn đầu tên) là sưu tập tài liệu đầy đủ nhất về Karelija.

Những tiêu chí sử dụng nguồn lực của Thư viện có xu hướng tăng lên, trong số đó, ngoài

Nhìn ra thế giới

các tiêu chí truyền thống (số lượng người sử dụng, số lượt bạn đọc đến thư viện, số lượng sách xuất ra cho mượn), các tiêu chí khác cũng tăng lên, đặc trưng cho sự tương ứng của trình độ phát triển của thư viện với khả năng của nó (khối lượng của mục lục điện tử và số lượng tìm đến mục lục này, số lượng người sử dụng bên ngoài, số lượng các đối tác về việc cung cấp tài liệu theo đường điện tử, khả năng truy cập nguồn lực của các thư viện và các hệ thống thông tin khác.

Thành phần kho mang tính tổng hợp và theo những thông số khác nhau dành cho những loại người sử dụng nhất định: 85% kho là tài liệu chuyên ngành; 67% là sách và 26% là xuất bản phẩm định kỳ; trong kho tập hợp tài liệu bằng ngôn ngữ của các dân tộc Karelija và hơn 10 ngôn ngữ nước ngoài. Về loại hình, kho bao gồm các tài liệu chính thức, tài liệu khoa học, phổ biến khoa học, tài liệu phục vụ sản xuất, tài liệu đại chúng.

Theo quyết định cải tổ thư viện về nhiệm vụ thiết kế kỹ thuật, người ta chủ ý đưa vào một loạt thông số hạn chế sự phát triển của kho, như: khối lượng kho - 2 triệu đơn vị bảo quản, sách nhập hàng năm là 35-40 nghìn đơn vị, thanh lọc hàng năm: 15-20 nghìn đơn vị, thời hạn sử dụng của tòa nhà sau khi cải tổ - 150 năm.

Nhiệm vụ kỹ thuật trong giai đoạn thiết kế kho sách tương lai có các tiêu chí sau:

- Lựa chọn tài liệu cho các kho thư viện;
- Bổ sung các kho;
- Bảo quản.

Như vậy, chiến lược phát triển kho cho phép tiếp tục chuyển sang chiến lược quản lý kho.

Việc thực hiện ba tiêu chí này trong thực tế hoạt động của TVQGCHK được thực hiện cụ thể như sau:

Tiêu chí lựa chọn tài liệu

Ý tưởng cơ bản về phát triển các thư viện của Karelija được ghi trong tài liệu “Các quan niệm phát triển sự nghiệp thư viện ở nước CH Karelija cho đến năm 2010” và được nêu trong nhiệm vụ của các thư viện: “Thư viện và

thông tin là nhân tố phát triển xã hội dân chủ”.

Cộng đồng thư viện Karelija và TVQGCHK là thư viện chính của khu vực, đưa chức năng thông tin lên vị trí hàng đầu trong sự phát triển ngành.

Từ luận điểm này, toát ra tiêu chí đầu tiên của việc lựa chọn - đó là giá trị thông tin. Trên thực tế, giá trị thông tin của tài liệu được quyết định bởi:

- Tính cấp thiết của đề tài;
- Mức độ trình bày các tri thức và thành tựu mới nhất về đề tài được khai thác;
- Uy tín của người tạo ra tài liệu;
- Sự phù hợp với diện của thư viện và khả năng ứng dụng bởi các thành phần sử dụng khác nhau;
- Hiện trạng và khả năng sử dụng nhiều lần.

Vai trò độc đáo của TVQGCHK với tư cách là kho lưu trữ quốc gia và Viện sách của nước cộng hòa quyết định tiêu chí lựa chọn tài liệu sau đây: đó là mức độ đầy đủ tối đa của việc hình thành kho tài liệu địa chí - tất cả những gì được xuất bản ở Karelija và nói về Karelija, bất kể nơi xuất bản, đều phải hiện diện trong kho của thư viện.

Một trong những chức năng của thư viện với tư cách là Trung tâm phát triển nghề nghiệp cán bộ thư viện của Karelija cũng quyết định cả một tiêu chí lựa chọn như: cố gắng bổ sung đầy đủ kho về sự nghiệp thư viện. Trong thành phần thể loại của kho, ưu tiên lựa chọn là các tài liệu chính thức, tài liệu tra cứu, bách khoa thư, tài liệu khoa học và phổ biến khoa học, tài liệu giáo khoa, và cả các tài liệu chuyên môn nữa.

Kho tài liệu hiện đại bao gồm các tài liệu khác nhau, được lưu trữ trên các vật mang tin truyền thống và phi truyền thống. Trong đó, tỉ lệ các tài liệu lưu trữ trên các vật mang kỹ thuật số, bên trong từng loại hình, cần được tăng lên thường xuyên.

Hiện nay, các tài liệu số chiếm 0,1% toàn bộ kho của TVQGCHK, tuy nhiên sự phát

Nhìn ra thế giới

triển nhanh chóng của thư viện điện tử, trước hết, việc trình bày dưới dạng số của các tài liệu như xuất bản phẩm định kỳ, sách, Tiêu chuẩn nhà nước, tài liệu nghe nhìn, tài liệu tạo hình - là tương lai của các kho thư viện.

Thành phần ngôn ngữ của kho cần phải được duy trì. Ưu tiên là việc phát triển các kho sách bằng tiếng Nga, các ngôn ngữ của các dân tộc Karelija và các ngôn ngữ thuộc họ Uran, những ngôn ngữ chủ yếu của Châu Âu và Xcandinavo.

Và dĩ nhiên là cần có sự phối hợp trong quá trình hình thành kho, mà cụ thể là phối hợp trong tất cả các công đoạn bổ sung, bảo quản, tổ chức và sử dụng kho.

Các tiêu chí bổ sung tài liệu

Vấn đề các thư viện hàng đầu của tỉnh Petrozavodck thỏa thuận bổ sung một số phần kho có lịch sử lâu năm:

- Từ năm 1969, đã phối hợp bổ sung tài liệu tiêu chuẩn kỹ thuật và kỹ thuật;

- Từ giữa những năm 90 của thế kỷ XX, đặt mua các xuất bản phẩm định kỳ và tạp chí tóm tắt, các tài liệu giáo khoa và thiếu nhi.

Trong những năm gần đây người ta nhận thấy có phần nào thiên lệch về mua xuất bản phẩm định kỳ so với sách, với lý do có sự tăng mạnh yêu cầu về xuất bản phẩm định kỳ, bắt đầu từ cuối những năm 80 của thế kỷ XX và ưu tiên cấp kinh phí đặt mua trong thư viện.

Hiện nay, việc lựa chọn rộng rãi các cơ sở dữ liệu khác nhau, các hệ thống thông tin cho phép chuyển từ ý tưởng sở hữu tài liệu sang ý tưởng đảm bảo sự truy cập tới các tài liệu, ví dụ, thay thế đặt mua một số xuất bản phẩm định kỳ và tạp chí tóm tắt bằng việc trả tiền truy cập tới các phiên bản điện tử của chúng.

Các phương hướng ưu tiên bổ sung kho sách của TVQGCHK quyết định thành phần kho:

- Về đề tài - giữ nguyên tính tổng hợp;

- Về hình thức - sẽ phát triển như một hình thức lai: kết hợp các tài liệu in, nghe nhìn và số hóa; trong số các tài liệu in, có kế hoạch

tăng tỉ lệ sách tới 80% và giảm tỉ lệ xuất bản phẩm định kỳ tới 20%;

- Về loại hình - đa dạng, kết hợp các loại tài liệu theo chức năng mục đích và đối tượng người đọc, cân đối (tài liệu khoa học - 20%, tài liệu phổ biến khoa học - 10%, tài liệu phục vụ sản xuất - 15%, tài liệu tra cứu - 10%, tài liệu giáo khoa - 10%); đảm bảo quy chế của một thư viện khoa học và đại chúng;

- Về đặc trưng ngôn ngữ - theo truyền thống, bao gồm tài liệu bằng tiếng nước ngoài (tới 5% kho thư viện) trước hết là bằng ngôn ngữ Scandinvavo, ngôn ngữ của các dân tộc thuộc Liên Xô (Ucraina, Belarut vv.); rải rác trên lãnh thổ Karelija; với đại bộ phận là tài liệu bằng tiếng Nga;

- Về địa lý của xuất bản phẩm - với đại bộ phận tài liệu được xuất bản trên lãnh thổ Nga (hướng ưu tiên là tài liệu về Karelija, được xuất bản trong và ngoài Nước cộng hòa).

Tiêu chí bảo quản kho

Quy tắc bảo quản đầu tiên xuất phát từ quá trình bổ sung: mua những gì cần cho người sử dụng và có thể bảo quản. Trong kho thư viện chỉ đưa vào những xuất bản phẩm có thể sử dụng nhiều lần và sẽ được yêu cầu bởi những thế hệ người sử dụng hiện nay và sau này.

Quy tắc bảo quản thứ hai xuất phát từ qui chế của TVQGCHK: thường xuyên bảo quản các tài liệu về Karelija được xuất bản ở trong và ngoài nước cộng hòa, bảo quản lâu dài các tài liệu quý hiếm, có giá trị, các di tích lịch sử, văn hóa, văn học; bảo quản các tài liệu, đưa đi lưu giữ từ năm 1975 (theo sự thỏa thuận với các thư viện - các trung tâm lưu trữ liên bang; bảo quản tài liệu khoa học, tra cứu, bách khoa, phục vụ sản xuất và xuất bản phẩm định kỳ (theo sự thỏa thuận với các thư viện lớn của nước cộng hòa); bảo quản kho tài liệu trong và ngoài nước đầy đủ nhất, được hình thành và lưu giữ trong những năm tiếp theo.

Quy tắc bảo quản thứ ba xuất phát từ khả năng của Thư viện, đảm bảo quá trình này phù hợp với kết cấu của tòa nhà, kích cỡ diện tích,

Nhìn ra thế giới

chế độ bảo quản cần thiết, mức độ đào tạo cán bộ, các phương tiện bảo vệ và an toàn kho phải đáp ứng các định mức và tiêu chuẩn về bảo quản. Việc thực hiện qui tắc này là khó khăn nhất, vì đòi hỏi phải có chi phí tài chính lớn, và có lẽ là cần thiết nhất, vì nếu không đảm bảo mức độ an toàn của những tài liệu cụ thể và toàn bộ kho thì không thể thỏa mãn yêu cầu của người sử dụng thông tin.

Quy tắc thứ tư, là quy tắc đơn giản nhất: dạy cho cán bộ và người sử dụng những phương pháp làm việc có thể chấp nhận được nhất với kho sách và từng tài liệu cụ thể.

Từ chiến lược phát triển kho tới chiến lược quản lý kho

Việc thực hiện các qui tắc nêu trên đòi hỏi phải được thông qua và ghi thành văn bản các quyết định tương ứng. Từ lúc trao cho thư viện qui chế của một thư viện quốc gia nghĩa là thư viện chính của nhà nước, đã có nhiều lần sửa đổi điều lệ. Trong lần chỉnh lý mới Điều lệ của TVQGCHK, đã có một số điều khoản dành cho các vấn đề phát triển kho. Trong đó chỉ rõ kho là “một bộ phận của di sản văn hóa của các dân tộc trong nước cộng hòa Karelija và có chế độ bảo quản và sử dụng đặc biệt”. Một trong những phương hướng của chiến lược kho là “Bổ sung ưu tiên, bảo quản và đảm bảo an toàn cho các tài liệu nói về Cộng hòa Karelija”. Các chương trình “Ký ức Karelija” và “Bảo vệ kho thư viện”, hoạt động của Trung tâm phát triển nghề nghiệp cho cán bộ, trực thuộc Thư viện, mà cùng với các bộ phận khác của Thư viện tiến hành các biện pháp dạy cho nhân viên các qui tắc và qui chuẩn làm việc với kho - Tất cả đều nói lên rằng đã có sự chuẩn bị chu đáo và có kế hoạch với kho sách của TVQGCHK theo sơ đồ “Hình thành - Phát triển - Quản lý”.

Những quyết định quản lý cơ bản được thông qua hiện nay có liên quan đến qui chế của thư viện và với việc áp dụng công nghệ mới. Nói riêng, khi tổ chức kho của TVQGCHK người ta đã thực hiện:

- Tập trung hóa một số qui trình trong các đơn vị chuyên môn hóa của Thư viện;
- Cá biệt hóa từng tài liệu;
- Cấp giấy chứng nhận cho cộng tác viên tạo lập các biểu ghi thư mục;
- Phân chia kho theo thời gian bảo quản thành các kho bảo quản thường xuyên, bảo quản lâu dài và bảo quản tạm thời;
- Sắp đặt vốn sách trên các giá di động có lợi về mặt kinh tế.

Ngày nay, tập thể cán bộ thư viện có quyền tự hào về kho sách, một trong những kho sách được coi là tốt nhất trong số các thư viện tỉnh, bởi vì công đoạn cuối cùng của tổ chức kho (bảo quản) đã có những thay đổi đáng kể nhất và phù hợp với qui chế thư viện.

Các giải pháp quản lý cũng liên quan đến việc phát triển và tổ chức chu trình công nghệ “Đường đi của sách”. Ban quản trị và tập thể cán bộ của TVQGCHK đang cố gắng xác định cơ cấu tổ chức tối ưu nhất của thư viện, thuận tiện đối với người sử dụng.

Kiến trúc các phòng bên trong thư viện, nằm trong thiết kế cải tạo tòa nhà, có ảnh hưởng đến việc lựa chọn chiến lược phục vụ.

Chiến lược này hướng vào việc đảm bảo truy cập thông tin và tài liệu thông qua phát triển dịch vụ cho mượn trong phạm vi thành phố. Đồng thời, tiến hành phát triển mạnh mẽ hệ thống các phòng đọc, phòng mượn liên thư viện và cung cấp tài liệu, tạo chỗ để người sử dụng có thể làm việc riêng biệt.

Chuyển đổi hồi cố các mục lục và mã vạch hóa toàn bộ kho với mục đích tự động hóa quá trình phục vụ là phương hướng chủ đạo phát triển sử dụng kho, được thực hiện trên cơ sở ký hợp đồng phục vụ với tất cả người sử dụng thư viện - những con người cụ thể và pháp nhân.

VVS Dịch

(Nguồn: Справочник руководителя учреждения культуры. – 2006. – № 4. – С.30-35).